

ENVIRONMENT & HEALTH

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ З ПРОБЛЕМ МЕДИЧНОЇ ЕКОЛОГІЇ, ГІГІЄНИ,
ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

ДОВКІЛЛЯ ТА ЗДОРОВ'Я № 5 (76), 2015

Видання журналу частково підтримується грантом Американського національного інституту здоров'я Міжнародного центру Фогарті та Іллінойським університетом у Чикаго

**Засновник: Державна установа
"Інститут гігієни та медичної екології імені О.М. Марзєєва НАМН України"**

Журнал зареєстровано Державним комітетом інформполітики та радіомовлення України (Свідоцтво: серія KB № 7151). Видається з серпня 1996 року.

Журнал зареєстровано як наукове фахове видання

(Постанова Президії ВАК від 09.06.1999 р. № 1-05/7 (медичні науки) та

Постанова Президії ВАК від 12.05.2002 р. № 1-05/6 (біологічні науки),

в якому публікуються результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів у галузі біологічних та медичних наук.

Рекомендовано Вченою радою Державної установи

"Інститут гігієни та медичної екології імені О.М. Марзєєва НАМН України"

(протокол № 6 від 02.09.2015 р.).

Журнал включено до наукометричних баз: РИНЦ (Российский индекс научного цитирования), Index Copernicus International (Польща).

ШЕФ-РЕДАКТОР: Андрій СЕРДЮК

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Гончаров С.Ф. (Росія), Гончарук В.В., Григорчук Д. (США), Дардинська І. (США), Кундієв Ю.І., Литвиченко О.М. (секретар), Лось І.П., Полька Н.С., Рахманін Ю.А. (Росія), Сердюк А.М. (голова), Трахтенберг І.М., Черниченко І.О. (наук. редактор), Чирков С.М., Шандала М.Г. (Росія)

РЕДАКЦІЙНА РАДА: Антомонов М.Ю., Бардов В.Г., Бердник О.В., Гаркавий С.І., Гринзовський А.М., Гульчій О.П., Думанський Ю.Д., Кіреєва І.С., Корзун В.Н., Коршун М.М., Омельчук С.Т., Пельо І.М., Прокопов В.О., Тимченко О.І., Томашевська Л.А., Яворовський О.П.

Літературний редактор: Лантрат В.М. Макет та художньо-технічне редагування: Чирков С.М.

Передполіграфічна підготовка:

Фірма "Деркул" 01042, Київ, вул. Чигоріна, 12.

Підписано до друку 26.01.2016 р. Формат 60x84/8. Друк офсетний. Тираж 300 прим.

Адреса редакції: 02660, Київ, вул. Попудренка, 50.

Тел.: (044) 559-73-73. www.dovkil-zdorov.Kiev.ua

У разі передруку матеріалів посилання на журнал "Довкілля та здоров'я" обов'язкове.

Надруковано у типографії Видавничого дому "Аванпост-прим". м. Київ, вул. Сурікова, 3.

1 ENVIRONMENT & HEALTH № 5 2015

1 Довкілля та здоров'я № 5-2015

ДОВІСНИК ТА ЗДОРОВ'Я № 5 (76) 2015

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ З ПРОБЛЕМ МЕДИЧНОЇ ЕКОЛОГІЇ, ГІГІЄНИ,
ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

ІСТОРИЯ МЕДИЦИНИ

MEDICAL HISTORY

ПЕЛЬО І.М.

Вступне слово

4

**ШИРОБОКОВ В.П., БАРДОВ В.Г.,
ЯВОРОВСЬКИЙ О.П., ОМЕЛЬЧУК С.Т.,
ГАРКАВИЙ С.І., ГРИНЗОВСЬКИЙ А.М.,
ГРУЗЄВА Т.С., КОЛЕСНИКОВА І.П.,
ПЕЛЬО І.М., КУЗЬМІНСЬКА О.В.**

Історичні аспекти діяльності профільних кафедр
медико-профілактичного факультету Національного
медичного університету імені О.О. Богомольця

5

ЯВОРОВСЬКИЙ О.П., САХАРЧУК І.М.

Реорганізація вищої медичної освіти в УРСР
як передумова створення санітарно-
гігієнічного факультету КМІ
(1928-1930)

13

ГАРКАВИЙ С.І., КОРШУН М.М., ТКАЧЕНКО І.І., ФІЛАТОВА І.М., ТУМАНОВА Т.О.

Кафедра комунальної гігієни та екології людини
Національного медичного університету
ім. О.О. Богомольця: люди, події, здобутки

17

ОМЕЛЬЧУК С.Т., КУЗЬМІНСЬКА О.В., ГРИНЗОВСЬКИЙ А.М., ВЕЛИКА Н.В., БІЛКО Т.М., АНІСТРАТЕНКО Т.І., ЄЛЬЦОВА Л.Б., ГУЛАЙ Т.О., АЛЕКСІЙЧУК В.Д., БІЛОУС С.В.

Науково-педагогічна діяльність кафедри гігієни
харчування Національного медичного університету
імені О.О. Богомольця як складова
національної системи харчової безпеки

27

БАРДОВ В.Г., ОМЕЛЬЧУК С.Т., ГРИНЗОВСЬКИЙ А.М.

Кафедра гігієни та екології Національного
медичного університету імені О.О. Богомольця
(етапи розвитку, науково-педагогічна діяльність)

32

ПОЛЬКА Н.С., СТАСЮК Л.А., БАРАНОВА М.М., БЕВЗ Р.Т., КОРШУН М.М.

Професор Ірина Іполітівна Слепушкіна —
видатний діяч гігієни дитинства

39

ВЛАСИК Л.І., ЖУКОВСЬКИЙ О.М., ФУНДЮР Н.М., ВЛАСИК Л.Й.

Федір Андрійович Баштан — засновник
кафедри комунальної гігієни НМУ
імені О.О. Богомольця і кафедри гігієни
та екології БДМУ

43

КОРОБЧАНСЬКИЙ В.О., ВОРОНЦОВ М.П., ГЕРАСИМЕНКО О.І., ДЯЧЕНКО І.О.

Історичні аспекти формування базової
професійної підготовки лікарів у галузі
гігієни та профілактичної медицини

47

ПЕЛЬО І.М.

Вступне слово

4

**SHYROBOKOV V.P., BARDOV V.G.,
YAVOROVSKIY O.P., OMELCHUK S.T.,
GARKAVIY S.I., GRYNZOVSKIY A.M.,
GRUZEVA T.S., KOLESNIKOVA I.P.,
PELIO I.M., KUZMINSKA O.V.**

Historical aspects of core departments
activities of medical and preventive faculty
of O. Bogomolets National medical university

5

YAVOROVSKIY O.P., SAKHARCHUK I.M.

Reorganization of higher medical education
in the Ukrainian Soviet Socialist Republic
as a prerequisite for the creation of sanitary
and hygienic faculty of Kyiv medical institute
(1928-1930)

13

GARKAVIY S.I. KORSHUN M.M., TKACHENKO I.I., FILATOVA I.M., TUMANOVA T.O.

Department of communal hygiene and human
ecology of O. Bogomolets National medical
university: people, events, achievements

17

OMELCHUK S.T., KUZMINSKA O.V., GRYNZOVSKIY A.M., VELYKAYA N.V., BILKO T.M., ANISTRATENKO T.I., IELTSOVA L.B., GULAY T.O., ALEKSIYCHUK V.D., BILOUS S.V.

Scientific and pedagogical activity of O. Bogomolets
National medical university nutritional hygiene
department as a component
of nutritional safety national system

27

BARDOV V.G., OMELCHUK S.T., GRYNZOVSKIY A.M.

O. Bogomolets National medical university
hygiene and ecology department
(stages of development, academic activity)

32

POLKA N., STASIUK, L., BARANOVA M., BEVZ R., KORSHUN M.M.

Profesor Irina Ippolitovna Slepushkina —
a prominent personality of the hygiene
of childhood

39

VLASYK L.I., ZHUKOVSKIY O.M., FUNDIUR N.M., VLASYK L.Y.

Fedir Andriyovich Bashtan — the founder municipal
hygiene department of O. Bogomolets National
university and hygiene and ecology department
of the Bukovinian state medical university

43

KOROBCHANSKIY V.A., VORONTSOV M.P., GERASIMENKO O.I., DYACHENKO I.O.

Historical aspects of formation of the doctors
basic training in the field of hygiene
and preventive medicine

47

проходити усіма сходинками наукового пошуку, чесності в отриманні та обробці первинного матеріалу досліджень та інтерпретації отриманих даних. Колеги бачили у ній не лише вимогливого керівника, але й добру та чуйну людину.

Розмірковуючи нині над виснаженими фактами життя Ірини Іполитівни, мимоволі думаєш про те, що хоч як ретельно виконував тоталітарний режим корені інтелігенції, вони, на щастя для нас, нащадків, зуміли зберегтися і принести суспільству неабияку користь. На жаль, багато залишилося нереалізованим. Так, Ірина Іполитівна мала чудовий талант казкаря, який вона відкривала лише у колі найближчих друзів. Ірина Іполитівна у побуті була надзвичайно скромною людиною, любила подорожувати. До кінця життя (1996) професор І.І. Слепушкіна була активним відвідувачем наукових бібліотек: знайомилася з науковою періодикою і останніми літературними новинками, не перериваючи зв'язку з кафедрою.

Висновки

1. Життєвий шлях професора І.І. Слепушкіної є прикладом успішної самореалізації, досягнення мети навіть за екстремальних умов соціальних потрясінь.

2. Науковий, науково-педагогічний та організаційно-методичний доробок діяльності І.І. Слепушкіної як вченого-гігієніста, її внесок у розбудову профілактичної складової системи охорони здоров'я дитячого населення настільки значний, що як справжній скарб, який належить нації, не повинен загубитися.

ЛІТЕРАТУРА

1. Макаренко І.М., Полякова І.М. Биографический словарь заведующих кафедрами и профессоров Киевского медицинского института (1841-1991). — К.: Здоров'я, 1991. — С. 102.

2. Особиста справа І.І. Слепушкіної. (Архів НМУ імені О.О. Богомольця).

3. Слепушкіна Ірина Іполитівна. Гигиенические основы обучения молодежи без отрыва от производства. Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора медицинских наук. — Киев, 1973. — 70 с.

Надійшла до редакції 07.11.2015

FEDIR ANDRIJOVICH BASHTAN — FOUNDER MUNICIPAL HYGIENE DEPARTMENT OF O. BOGOMOLET'S NATIONAL UNIVERSITY AND HYGIENE AND ECOLOGY DEPARTMENT OF BUKOVINIAN STATE MEDICAL UNIVERSITY
Vlasyk L.I., Zhukovskiy O.M., Fundiur N.M., Vlasyk L.Y.

ФЕДІР АНДРІЙОВИЧ БАШТАН — ЗАСНОВНИК КАФЕДРИ КОМУНАЛЬНОЇ ГІГІЄНИ НМУ ІМЕНІ О.О. БОГОМОЛЬЦЯ І КАФЕДРИ ГІГІЄНИ ТА ЕКОЛОГІЇ БДМУ

80

**ВЛАСИК Л.І.,
ЖУКОВСЬКИЙ О.М.,
ФУНДІУР Н.М.,
ВЛАСИК Л.Й.**
Буковинський
державний медичний
університет

УДК: 613/.614 (091)

-річчя з дня заснування кафедр "Комунальної гігієни", "Гігієни харчування", "Гігієни дітей та підлітків" у Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця та 70 років з дня утворення Буковинського державного медичного університету — чудова нагода для активізації наукових досліджень з історії наших alma mater, які мають спільні сторінки історії.

Біографію людини створюють її вчинки. Зокрема це стосується науково-дослідницької, педагогічної праці, а також подвижницької та гуманістичної ниви. Сукупність таких біографій багатьох людей-особистостей створює творчу біографію і славу їхньої вітчизни. Кожен життєпис, доведений до широкого загалу науковців — це чудовий документ, яким засвідчується розвиток і формування талановитого лікаря, науковця, педагога, чесною працею і волею долі піднесеного до

ФЕДОР АНДРЕЕВИЧ БАШТАН — ОСНОВАТЕЛЬ КАФЕДРЫ КОМУНАЛЬНОЙ ГИГИЕНЫ НМУ ИМЕНИ А.А. БОГОМОЛЬЦА И КАФЕДРЫ ГИГИЕНЫ И ЭКОЛОГИИ БГМУ

Власик Л.И., Жуковский О.М., Фундюр Н.Н., Власик Л.Й.

В работе исследованы основные этапы биографии профессора Ф.А. Баштана — основателя кафедры гигиены и экологии БГМУ. Материалом для исследования избраны архивные материалы БГМУ, периодические научные издания, публикации по истории медицины, электронные ресурсы.

Приведены основные этапы многогранной жизни и деятельности Ф.А. Баштана — известного в Украине и за ее пределами врача-гигиениста, доктора медицинских наук, профессора, ученого, организатора научной школы по проблемам коммунальной гигиены, первого заведующего кафедры гигиены и экологии БГМУ.

Ключевые слова: Федор Андреевич Баштан, кафедра коммунальной гигиены, кафедра гигиены и экологии, Буковинский государственный медицинский университет.

FEDIR ANDRIJOVICH BASHTAN — FOUNDER MUNICIPAL HYGIENE DEPARTMENT OF O.O. BOGOMOLET'S NATIONAL UNIVERSITY AND HYGIENE AND ECOLOGY DEPARTMENT OF BUKOVINIAN STATE MEDICAL UNIVERSITY

Vlasyk L.I., Zhukovskiy O.M., Fundiur N.M., Vlasyk L.Y.

Main steps of life of Bashtan F.A. as famous in Ukraine and abroad: doctor-hygienist, doctor of medicine, professor, scientist, organizer of scientific school for problems of municipal hygiene, first head of hygiene and ecology department of Bukovinian state medical university are given in the article.

Keywords: Fedir Andriyovich Bashtan, municipal hygiene department, hygiene and ecology department, Bukovinian state medical university.

© **Власик Л.І., Жуковський О.М., Фундюр Н.М., Власик Л.Й.** СТАТТЯ, 2015.

особистості, до яскравої індивідуальності на тлі економічного ладу та соціального духу епохи. Це документ, що утверджує історію медицини, історію культури, а також багатющий науковий матеріал, який допомагає зрозуміти конкретний період історії медицини та охорони здоров'я, вищої медичної освіти й теоретичного рівня наукових досліджень.

Історія Буковинського державного медичного університету освячена життям і добримі справами багатьох видатних діячів медичної науки. До цієї славної когорти істинних професіоналів належить Федір Андрійович Баштан — відомий в Україні та за її межами лікар-гігієніст, доктор медичних наук, професор, вчений, організатор наукової школи з проблем комунальної гігієни, перший завідувач кафедри гігієни.

Мета дослідження — дослідити основні етапи життя та діяльності професора Баштана Ф.А. — першого завідувача кафедри гігієни та екології БДМУ.

Матеріал та методи. Матеріалом для дослідження слугували архівні матеріали БДМУ, періодичні наукові видання, публікації з історії медицини, електронні ресурси.

Обговорення результатів дослідження. Після повернення до зруйнованого війною Києва діяльність 1-го Київського медичного інституту (нині Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця) була поновлена 1943 року з розміщенням його на тій навчальній і клінічній базі 1-го та 2-го медичних інститутів, яка збереглася від зруйнувань. Восени 1944 року закінчилися бойові дії на території Буковини. Наркомат охорони здоров'я у серпні 1944 року звернувся до Ради Народних Комісарів УРСР з клопотанням про поновлення діяльності

2-го Київського медінституту з передислокацією його до міста Чернівці, яке майже не зазнало руйнувань під час бойових дій і мало усі необхідні умови для розміщення та забезпечення повноцінної діяльності вищого медичного навчального закладу. Щоб переконати Раднарком у доцільності передислокації навчального закладу до Чернівців, Чернівецький облвиконком та обком КП(б)У ухвалили спільну Постанову № 404 від 11.09.1944 р. з проханням розмістити 2-й КДМІ у місті Чернівці. Раднарком УРСР Постановою № 1360 від 20.10.1944 р. дозволив Народному комісаріатові охорони здоров'я поновити діяльність 2-го Київського медінституту з лікувальним факультетом та передислокувати його до Чернівців.

Набір студентів кількістю 250 осіб на перший курс 1944/1945 навчального року для Чернівецького медінституту проводив у Києві 1-й Київський медінститут, а ще 50 осіб набрали із місцевого населення та поранених, які лікувались у військових шпиталях, що розташовувалися на той час у Чернівцях. Решта курсів (2, 3, 4) інституту комплектувалися до березня 1945 року переводом студентів із різних медінститутів Радянського Союзу. Незважаючи на всі труднощі вже з перших років діяльності навчального закладу на Буковині самовіддана й плідна робота колективу дозволила підняти на належний рівень авторитет інституту серед інших медичних навчальних закладів та утвердити високу якість чернівецького лікарського диплома. Вагомий внесок у підготовку медичних кадрів та розвиток медичної науки зробили видатні науковці інституту, завідувачі кафедр, професори С.М. Савенко (нервові хвороби), Б.Л. Радзиховський (офтальмологія), М.К. Венцовський та Д.Б. Теодор (акушерство і гінекологія), В.О. Ельберг, Н.Б. Щупак, М.Ю. Рапопорт, В.А. Тригер (внутрішні хвороби), Є.Р. Цитрицький та О.Ю. Мангейм (хірургія), З.Н. Гржебін (дерматовенерологія), С.П. Закривидорога (фармакологія), І.Г. Федоров і Д.С. Четвертак (патофізіологія), К.Д. Філатова (анатомія), О.М. Федорович (педіатрія), Г.П. Калина (мікробіологія), Я.Л. Скларов (нормальна фізіо-

логія), Н.М. Шинкерман (патоанатомія), Н.Л. Татаренко (психіатрія), М.І. Михалойц (ЛОР-хвороби), А.В. Кириличева (гістологія), Ф.А. Баштан (гігієна). Саме ця когорта науковців за керівництва ректорів Д.С. Ловлі (1945-1951) і М.Б. Маньковського (1951-1954) започаткувала діяльність медінституту у перші 10 років після переїзду його до Чернівців. Вже у 1946 році відбувся перший випуск 88 лікарів, з яких 8 отримали дипломи з відзнакою.

З березня 1946 року кафедру гігієни очолює Ф.А. Баштан. Він народився 27 лютого 1894 року у м. Миргород Полтавської губернії у родині коваля [1].

1913 року майбутній вчений закінчив середню медичну школу у м. Полтава і після річного стажування працював на посаді фельдшера Миргородського земства.

У 1915 році Федір Андрійович вступив до передового загону Всеросійської земської ради на посаду фельдшера, де працював до 1918 року, а після його розформування повернувся на попередню посаду.

1919 року Ф.А. Баштан мобілізований білими військами до Харківського Головного військового шпиталю на посаду фельдшера, де залишився працювати після приходу Червоної Армії. 1920 року вступив до лав Комуністичної партії й протягом двох років працював політруком. Одночасно зі службою (1920-1925) він навчався у Харківському медичному інституті, після закінчення якого до 1929 року працював асистентом кафедри гігієни у Харкові. У 1927 році проходив стажування на кафедрі гігієни Берлінського університету, де вивчав гігієнічне значення електропровідності об'єктів довкілля. Після цього він оприлюднює оригінальні статті "Методика определения сапонинов в халве и других пищевых продуктах", "Электропроводность как метод определения сорта муки".

У 1929 році Федір Андрійович очолив кафедру гігієни Київського медінституту. У цей період диференціація гігієни, державний характер профілактичної медицини, розширення сфери її діяльності та у зв'язку з цим нагальна потреба у розширенні підготовки санітарних лікарів та лікарів-епідеміологів стали передумовою для ство-

рення окремого факультету з підготовки лікарів-профілактиків. Так, за активної участі Ф.А. Баштана у 1930 році у Київському медичному інституті одночасно з лікувально-профілактичним факультетом і факультетом охорони материнства й дитинства було створено санітарно-гігієнічний факультет.

У 1930-ті роки в Україні складалася чітка система державного санітарного нагляду, що мала наукове підґрунтя й реальні права. У ній почали працювати випускники гігієнічних факультетів медичних вишів.

Перше десятиліття функціонування санітарно-гігієнічного факультету Київського медичного інституту було роками становлення профільних кафедр. Для підготовки кваліфікованих кадрів санітарно-епідеміологічної служби розробляли перші програми і навчальні плани, створювали й обладнували кабінети та лабораторії, формували педагогічні колективи. До викладання на факультеті широко залучали практичних санітарних лікарів. Оскільки у довоєнні роки у програмі питому вагу мали основи санітарної техніки, будівельної справи та технічних аспектів охорони праці, то читати лекції і проводити практичні заняття запрошували інженерів. Обов'язковим елементом навчального процесу стали практичні заняття з використанням об'єктивних методів інструментально-лабораторних досліджень об'єктів навколишнього середовища. Водночас розробляли й забезпечували взаємозв'язок профільних кафедр з СЕС як навчальною базою факультету.

За керівництва професора Баштана Ф.А. на кафедрі організували доцентські курси, які включали курс санітарної гідротехніки, курс з геології, гідрології і гідрометеорології, курс основ тепlopостачання, опалення та вентиляції житлових будинків і громадських споруд, основи будівельної техніки і креслення, курс житлово-комунальної гігієни. Професор Ф.А. Баштан у 1931 році вперше у Київському медичному інституті прочитав самостійний курс комунальної гігієни для тих студентів лікувально-профілактичного факультету, які в останній рік навчання спе-

ціалізувалися з санітарно-гігієнічного фаху (так званий санітарний ухил).

Серед студентів-старшокурсників були такі відомі у майбутньому вчені-гігієністи, як Шхазязян Г.Ш., Габович Р.Д. та ін. Саме першим самостійним курсом, який прочитав професор Ф.А. Баштан, започатковано кафедру комунальної гігієни та екології людини Національного медичного університету імені О.О. Богомольця [3].

З 1933 по 1941 рік Федір Андрійович працював завідувачим відділом гігієни ґрунтів Всесоюзного науково-дослідного інституту комунальної гігієни у Москві. Він займався гігієною оцінкою твердих і рідких відходів, ґрунту. Брав активну участь в обґрунтуванні гігієнічних вимог до приміщення Верховної Ради. У цей період виходять з друку понад 25 його публікацій.

З 1941 по 1946 рік завідував кафедрою гігієни у Сталінабаді, де продовжував займатися питаннями комунальної гігієни, а з 1946 р. очолив кафедру гігієни Чернівецького медінституту.

У Чернівцях Ф.А. Баштан започаткував дослідження чистоти та складу атмосферного повітря, питної води, ґрунтів. Свій винахід — прилад для визначення миш'яку (арсену) в об'єктах зовнішнього середовища — він впровадив у практику санітарної служби.

Федір Андрійович активно включився у наукову розробку крайової патології — ендемічного зобу на Буковині. Наукові праці Ф.А. Баштана і співробіт-

ників кафедри гігієни з вивчення ендемічного зобу були використані для обґрунтування профілактики зобу в ендемічних районах Чернівецької області. Так, вже у 1946 році він направив до Чернівецького Облплану доповідь "Об изыскании гидро-минеральных источников в Черновицкой области", яка дала поштовх до поглиблення наукових досліджень оздоровчих ресурсів Буковини.

За керівництва професора Баштана Ф.А. проводились експедиції у райони ураження ендемічним зобом з метою вивчення санітарних умов проживання населення, харчування та водопостачання. Проф. Баштан Ф.А. залучав аспірантів та викладачів до розробки тематики з крайової патології — ендемії зобу, включав їх до складу експедицій. Вони об'їздили всі райони Чернівецької області, в яких попутно читали лекції на гігієнічні теми. У пропаганді гігієнічних знань усі охоче брали активну участь: читали лекції на підприємствах, у школах, виступали по радіо і телебаченню, у місцевих газетах,

1954 року Федір Андрійович захищає докторську дисертацію "Роль гігієнічних факторів в етіології ендемічного зобу на Буковині" та стає професором.

У 1954 році професор Баштан Ф.А. був нагороджений (єдиний з працівників нашого ВНЗ) найвищою тогочасною нагородою — орденом В.І. Леніна, пізніше — медаллю "За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр."

Професор Баштан Ф.А. (у центрі) з учнями, майбутніми завідувачами кафедри гігієни. Зліва направо: Л.І. Москалюк, Д.І. Головін, О.О. Войцехівський

Баштан Ф.А. проводив велику полемічну наукову роботу зі спростування теорії професора О. Лепешинської про доклітинну білкову речовину, яку у Чернівцях азартно підтримував і розвивав професор Калина Г.П., тодішній завідувач кафедри мікробіології. У 1955 році Федір Андрійович доповідає на засіданнях Вченої ради свої дослідження "О фильтрующих формах микробов и ошибках авторов", "К вопросу о методическом направлении при изучении изменчивости микробов" та інші. Федір Андрійович вмів аргументовано відстоювати свою точку зору. І не лише у наукових дискусіях. Інколи це закінчувалося неприємностями. Так, 1932 року партійне бюро Київського медичного інституту оголосило йому догану "за виступ, який не відповідав рішенням бюро".

Загалом ним опубліковано понад 80 наукових праць. Він брав активну участь у роботі з'їздів гігієністів та санітарних лікарів України, був визнаним гігієністом-науковцем не лише в Україні, а й за її межами. Як голова обласного осередку наукового товариства гігієністів Федір Андрійович надавав консультативну допомогу санітарним станціям та обласному відділу охорони здоров'я.

Професор Ф.А. Баштан підготував когорту вчених-гігієністів, які працювали викладачами та завідувачами кафедри гігієни Чернівецького державного медичного інституту [2].

Разом з професором Баштаном Ф.А. працювала асистент Оріхівська Ганна Ісаївна, його колишня аспірантка з Київського медичного інституту. Вона першою приїхала до Чернівців і за наказом Міністерства охорони здоров'я УРСР виконувала обов'язки завідувача кафедри до 1946 року, тобто до приїзду професора Баштана Ф.А. Після

цього працювала асистентом кафедри до 1951 року, займаючись переважно методичною та організаційною роботою.

З 1946 року асистентом кафедри працював Головін Дмитро Іванович, який за керівництва професора Ф.А. Баштана виконав кандидатську дисертацію на тему: "Роль жилищно-бытовых условий в этиологии зоба Северной Буковины". У 1960 році він очолює кафедру гігієни.

1952 року в аспірантуру до професора Баштана Ф.А. була зарахована випускниця Чернівецького медичного інституту Москалюк Лідія Іванівна, яка вже з 1953 р. працювала на 0,5 ставки асистентом кафедри і активно включилася до розробки наукової проблеми Буковини — профілактики ендемічного зобу. Москалюк Л.І. успішно проводила наукові дослідження з вивчення гігієнічного значення вмісту мікроелементів у ґрунтах, воді та харчових продуктах, брала активну участь у пропаганді гігієнічних знань серед населення області. За керівництва професора Баштана Ф.А. вона виконала та захистила кандидатську дисертацію на тему: "Реакция почв и эндемия зоба в Черновицкой области". У 1978 році Лідія Іванівна була призначена завідувачем кафедри.

Здібним учнем професора Баштана Ф.А. був випускник Чернівецького медичного інституту Войцехівський Олександр, який виконав за його керівництва кандидатську дисертацію на тему: "Гігієнічне значення іонізації повітря". Протягом 10 років він очолював кафедру (з 1968 р.).

Професор Баштан був скромною, спокійною, ерудованою людиною. Він любив студентів, щедро ділився своїми знаннями з колективом кафедри та практичними лікарями.

Останні роки свого життя Федір Андрійович часто хворів і 1960 року вийшов на пенсію, переїхав до Москви, де жив з родиною дочки до останніх своїх днів. Помер у 1966 році [4].

Такі основні етапи багатогранного життя Ф.А. Баштана — професора, науковця, керівника і просто чудової людини.

Започатковані Ф.А. Баштаном та нові наукові напрямки досліджень з гігієнічної оцінки води, атмосферного повітря, харчових продуктів продовжують розвивати співробітники

кафедри гігієни та екології Буковинського державного медичного університету.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буковинська державна медична академія. Сторінки історії. Біографічний довідник завідувачів кафедр та професорів Буковинської державної медичної академії (1944-1988) / Ред. В.П. Пішак. — Чернівці, 1999. — 225 с.

2. Історія становлення та розвитку кафедри гігієни та екології БДМА / Л.І. Власик, Н.М. Фундіур, О.М. Жуковський та ін. // Буковинський медичний вісник. — 2003. — Т. 7, № 3. — С. 187-192.

3. Комунальна гігієна / ред. Є.Г. Гончарук. — К.: Здоров'я, 2003. — 728 с.

4. Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця. Кафедра пропедевтики гігієни та екології. Історія кафедри / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.nmu.edu.ua/kaf.55.php

REFERENCES

1. Pishak V.P. Bukovynska derzhavna medychna akademiia. Storinky istorii. Biografichnyi dovidnyk zaviduvachiv kafedr ta profesoriv Bukovynskoi derzhavnoi medychnoi akademii (1944-1988) / Red. V.P. Pishak. — Chernivtsi, 1999. — 225 s. [Bukovinian State Medical Academy. History pages. Biographical directory heads of departments and professors of Bukovinian State Medical Academy (1944-1988)]. Chernivtsy, 1999, 225 p. (in Ukrainian).

2. Vlasyk L.I., Zhukovsky O.M., Fundiur N.M., Vlasyk L.Y. Istoriia stanovlennia ta rozvytku kafedry hihiieny ta ekolohii BDMA [The history of formation and development of the hygiene and ecology department of BDMA] Bukovynskyi medychnyi visnyk [Bukovinian Medical Herald Journal]. 2003, V. 7, № 3, P. 187-192. (in Ukrainian).

3. Honcharuk E.H. Komunal'na hihiiena [Municipal Hygiene] K., Zdorovia, 2003, 728 p. (in Ukrainian).

4. Natsionalnyi medychnyi universytet im. O.O. Bohomoltsia. Kafedra propedevtyky hihiieny ta ekolohii. Istoriia kafedry / [Elektronnyi resurs] O.O. Bogomolets National Medical University. Department hygiene propaedeutics and ecology. History of the department [electronic resource]: www.nmu.edu.ua/kaf.55.php (in Ukrainian).